

A photograph of a hammer with a black handle and a silver head, positioned as if about to smash a white piggy bank. The piggy bank is broken, with several pieces of red and white material flying off. The background is a plain, light color.

Studentinflationen

Hur inflationen har slagit hårdare
mot studenter

Studentinflationen

Hur inflationen har slagit hårdare mot studenter
Albert Ohlin

© Albert Ohlin och Saco studentråd 2023

www.saco.se/saco-studentrad

Innehåll

Sammanfattning	4
Bakgrund	5
Studentens inflation	6
Saco studentråd anser	8
Bilaga: Så här har studentinflationen beräknats	10

Sammanfattning

När inflationen började öka kraftigt under 2022 rapporterades det flitigt om studenternas försämrade ekonomiska situation. Då Sverige inte har sett liknande inflationsnivåer på närmare 30 år är de snabbt ökande priserna ovant för i stort alla studerande.

Studiemedlet är indexerat mot prisbasbeloppet och ökade därför med 8,7 procent vid årsskiftet. Sedan dess har diskussionen om studenternas ekonomiska verklighet inte fått lika mycket uppmärksamhet.

Saco studentråd kan nu visa att höjningen av studiemedlet som genomfördes vid årsskiftet är långt mindre än vad den faktiska inflationen varit för Sveriges studenter. Studenternas inflation under 2022 var 14,4 procent, alltså nästan sex procentenheter högre än justeringen, enligt nya beräkningar. Om studiemedlet skulle justeras upp i nivå för att matcha studenternas kostnadsökningar skulle studiemedlet behöva vara 633 kronor högre varje månad.

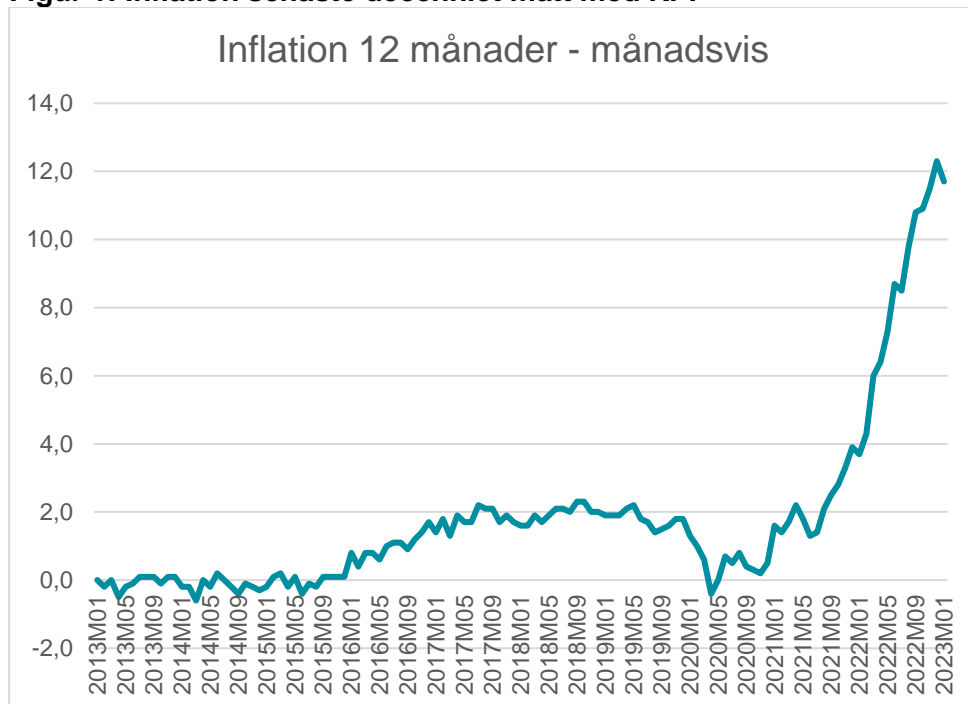
Med tanke på att många studenter redan innan pandemin levde på små marginaler finns ett behov av att inte urholka köpkraften i den här utsträckningen som gjorts. Det gäller inte minst de studentgrupper som är mest ekonomiskt utsatta, som studerande föräldrar. Saco studentråd föreslår därför en temporär höjning av studiemedlet med 600 kronor, en permanent höjning av tilläggsbidraget för studerande föräldrar och en översyn av reglerna kring bostadsbidraget.

Bakgrund

Under 2022 började inflationen i Sverige stiga kraftigt. Den årsvisa inflationen i december 2022 uppgick till 12,3 procent – den högsta siffran för en månad på mer än fyra decennier, sedan augusti 1980. Priserna ökade snabbt, inte minst på livsmedel och drivmedel. Med det har högre räntor följt och därigenom ökade löpande boendekostnader för många.

Bland dagens studerande är det väldigt få som har upplevt en liknande ekonomisk situation i vuxen ålder. De senaste tio åren har inflationen aldrig mer än marginellt överskridit Riksbankens inflationsmål om 2 procent, vilket illustreras i Figur 1.

Figur 1: Inflation senaste decenniet mätt med KPI

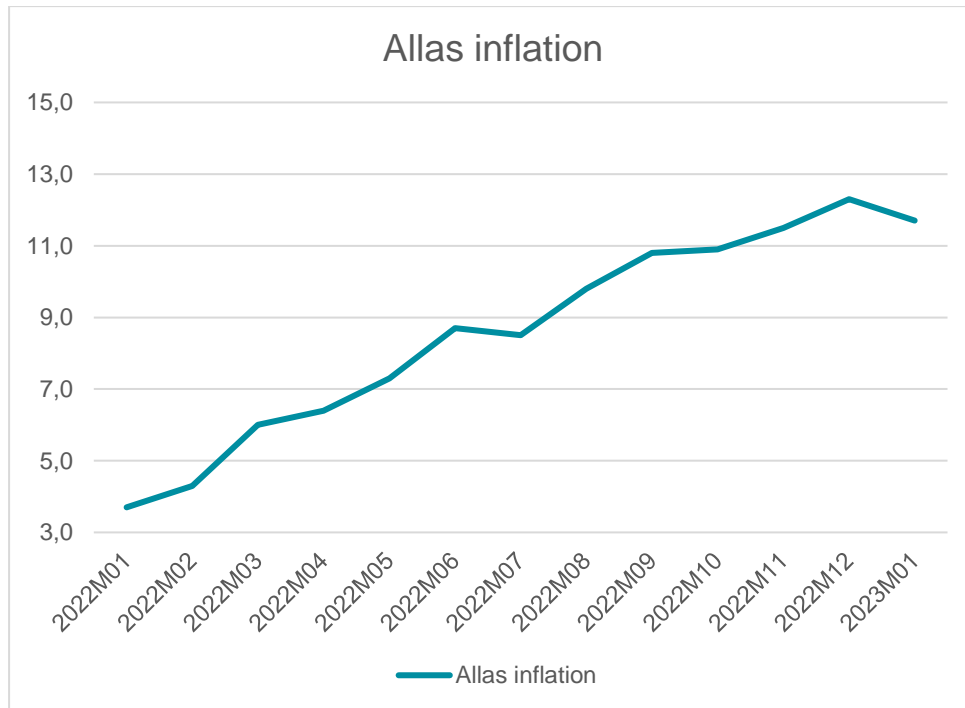

Källa: SCB

Sett till nationell närtidshistoria är det nuvarande läget i ekonomin alltså utforskad terräng. Därför finns det ett behov av att öka förståelsen för hur inflationen ökar och hur den slår olika hårt mot olika samhällsgrupper.

I januari 2023 var inflationen knappt 12 procent jämfört med 12 månader tidigare. Under 2022 ökade priserna kontinuerligt över hela året, vilket figur 2 visar.

Figur 2: Inflation senaste 12 månaderna mätt med KPI

Källa: SCB

Studentens inflation

På grund av att alla personer har unika konsumtionsvanor, betyder det att alla personer också har en egen inflation. En person som väljer att lägga en stor del av sina inkomster på potatis i stället för couscous drabbas hårdare av inflationen om priset på potatis ökar mer än priset på couscous.

I förlängningen kan samma resonemang appliceras på större samhällsgrupper. På sammanlagd nivå konsumerar till exempel studenter på ett annat sätt än yrkesverksamma. En studie från CSN¹ visar bland annat att studenter år 2020 la ungefär 41 procent av sina utgifter (exklusive sparande) på boendekostnader och 21 procent på livsmedel. Som jämförelse la hushållen i Sverige i genomsnitt 22 procent respektive 13 procent på boende samt livsmedel. När priserna på boende och livsmedel ökar slår det alltså hårdare mot studenterna än mot det generella hushållet.

Under våren 2022 skrev flera medier i Sverige att studenter var hårdare drabbade av inflationen än andra samhällsgrupper, efter en artikel från SCB². Det rapporterades att svenska studenters konsumtionsmönster gör dem till särskilt drabbade av den rådande inflationen. Saco studentråd var

¹ CSN (2021) *Högskolestuderandes ekonomiska och sociala situation 2020*. CSN:s rapport 2021:1

² SCB (2022) *Alla har en personlig inflation* [<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/priser-och-konsumtion/konsumentprisindex/konsumentprisindex-kpi/produktrelaterat/Fordjupad-information/alla-har-en-personlig-inflation/>]

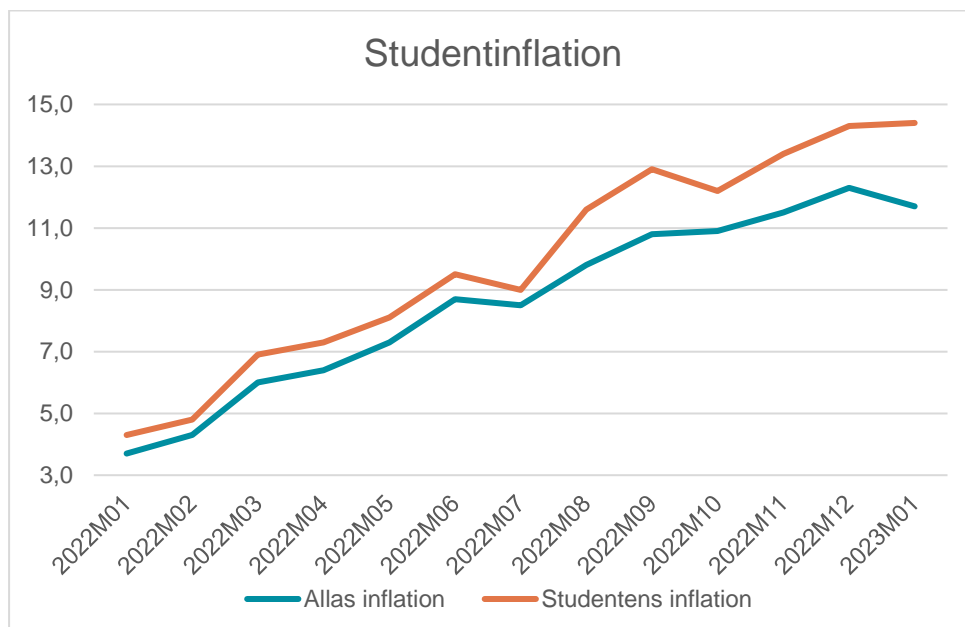
tidigt ute och krävde en temporär höjning av studiemedlet³ för att studentekonomin skulle hänga med i prisökningarna.

Studenternas pressade ekonomi var en fortsatt diskussionspunkt under sommaren 2022. Under hösten fastställde regeringen inkomstbasbeloppet och, i vanlig ordning, justerades studiemedlet som följd. Justeringen blev 8,7 procent och trädde i kraft vid årsskiftet 2022/23. Då prisökningarna var knappt 12 procent justerades alltså studiemedlet upp med tre procentenheter mindre än vad priserna faktiskt ökade under 2022.

Saco studentråds beräkningar visar däremot att skillnaden är betydligt större än så. Genom att matcha CSN:s studie⁴ om vad studenter lägger sina pengar på med SCB:s statistik på prisökningar på varu- och tjänstenivå ser vi att studenternas inflation i januari 2023 jämfört med 12 månader tidigare var 14,4 procent⁵. Det är mer än 2,5 procent högre än inflationen för den generella konsumenten. Hur studentpopulationens inflation har skiljt sig från den generella inflationen under de senaste tolv månaderna redovisas i figur 3.

Efter att studenternas inflation under första halvåret 2022 låg på en relativt stabil nivå över den generella inflationen så ökade inflationsgapet mer under årets andra halva. Den hittills högst uppmätta skillnaden var i januari 2023, då skillnaden var 2,7 procentenheter.

Figur 3: Studenternas inflation kontra allas inflation

Källa: CSN, SCB, egna beräkningar

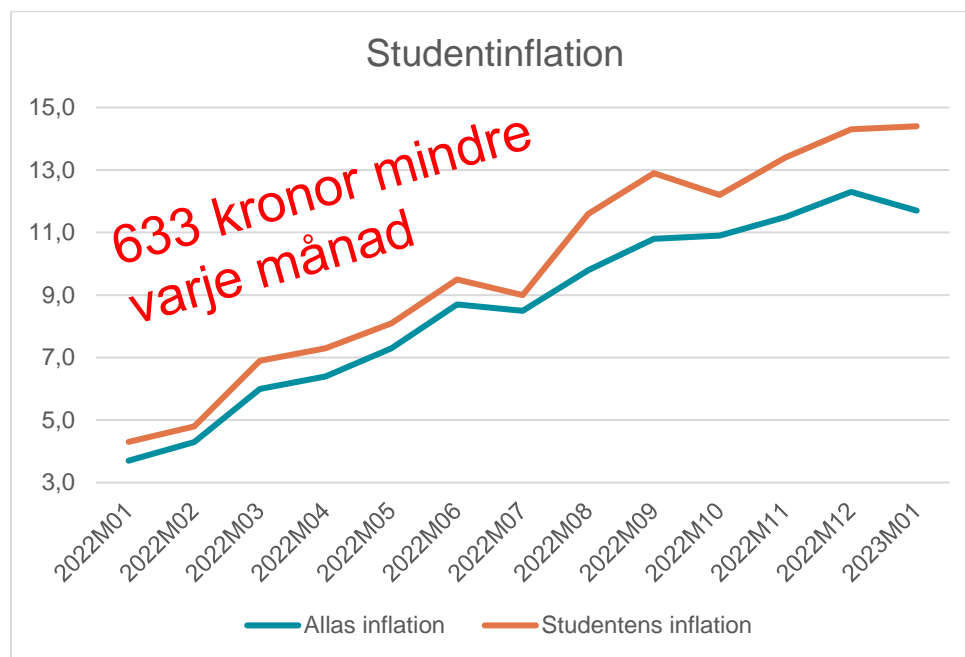
³ Saco studentråd (2022) *Saco studentråd om inflationen: Öka studiemedlet med 550 kronor i månaden*. [<https://www.saco.se/saco-studentrad/aktuellt-fran-saco-studentrad/pressmeddelanden/saco-studentrad-om-inflationen-oka-studiemedlet-med-550-kronor-i-manaden/>]

⁴ CSN (2021) *Högskolestuderandes ekonomiska och sociala situation 2020*. CSN:s rapport 2021:1

⁵ Tillvägagångssättet redovisas i en bilaga i slutet av dokumentet. Siffran är ett estimat, då matchningen mellan utgiftsposter hos CSN och varuprisökningar inte kan ske rakt av.

Den faktiska justeringen av studiemedlet på 8,7 procent täcker alltså långt ifrån de faktiska kostnadsökningarna som studenterna har mött. Skulle studiemedlet ha ökat för att täcka studenternas kostnadsökningar under 2022 skulle studiemedlet ha varit 633 kronor mer varje månad, vid fullt uttag av studiebidrag och -lån.

Figur 4: Hur mycket mindre har studenterna?

Källa: CSN, SCB, egna beräkningar

Anledningen till att justeringen har varit för låg är inte enbart för att det baseras på den generella inflationstakten. Justeringen baseras på prisbasbeloppet som fastställdes om under tidig höst, alltså innan inflationen nått lika höga nivåer som i slutet av året.

Saco studentråd anser

Att studenterna får sämre ekonomiska förutsättningar är inte bra. Redan innan 2022 års kostnadsökningar var det många studenter som inte gick runt på studiemedlet varje månad. Alltför stora studentgrupper lever på alltför små marginaler. Situationen kommer tveklöst ha förvärrats på grund av den för låga justeringen.

En särskilt ekonomiskt utsatt gruppen är den stora studentgruppen studerande föräldrar. I den här gruppen uppger sex av tio att de inte skulle klara av att betala en oväntad utgift om 12 000 kronor. Idag finns ett särskilt tilläggsbidrag för studerande föräldrar, som år 2023 uppgick till 692 för en heltidsstuderande förälder med ett barn.

I och med att boendekostnader utgör en så stor andel av studenternas totala utgifter har bostadsbidraget en stor potential för att underlätta för

många studerande. Däremot är reglerna kring bostadsbidraget alltför komplicerade, vilket märks i det låga utnyttjandet av bidraget bland studenterna.

Därför uppmanar Saco studentråd regeringen att:

Genomföra en temporär höjning av studiemedlet med 600 kronor.

Saco studentråd vill se en temporär höjning av studiemedlet under 2023 med 600 kronor, för att täcka upp för den reella inkomstförlusten som studenterna genomlever till en följd av för låg uppräknings av studiemedlet. Då den senaste justeringen gjordes under tidig höst 2022 kommer nästa justering sannolikt att vara högre än inflationen år 2023, givet att inflationen sjunkit. Den temporära höjningen kan då avräknas mot nästa justering.

Höja tilläggsbidraget i studiemedelssystemet med 50 procent

Redan innan 2022 var gruppen studerande föräldrar en av de ekonomiska mest utsatta studentgrupperna. Saco studentråd vill se en permanent höjning av tilläggsbidraget med 50 procent.

Reformera bostadsbidraget

Alltför få personer som har rätt till bostadsbidraget söker det. Saco studentråd anser att reglerna måste bli mer transparenta och bidraget måste tillgängliggöras för fler studenter.

Bilaga: Så här har studentinflationen beräknats

Beräkningarna är baserade på studenternas självskattade utgifter per månad från CSN⁶. Dessa utgiftsposter har sedan matchats med samma eller närliggande tjänste- och varugrupper från SCB:s KPI-index.

När det har bedömts inte finnas någon direkt KPI-översättning har kategorin *Diverse varor och tjänster* använts. Vad gäller utgiftsposten Glasögon, kontaktlinser, funktionshjälpmedel har genomsnittsinflationen av varugrupperna glasögon, kontaktlinser respektive sjukvårdsartiklar använts. Vad gäller kategorin Tidningar, tobak, alkohol, godis, spel, presenter, husdjur har varugruppen Alkohol/tobak använts.

Varje tjänste- och varuspecifika inflationstakten har multiplicerats med andelen av utgifter⁷ som varje utgiftspost utgör och sedan summerats för att få fram en genomsnittlig inflationstakt för studentkonsumenten.

I tabell 1 återfinns CSN:s sammanställning av utgifter, vilken andel av de utgifterna som varje post utgör samt vilken KPI-grupp de matchats med.

Tabell 1: Matchning mellan utgiftsposter och KPI-grupp

Utgiftspost	Utgifter, kr	Andel av utgifter	KPI-grupp index	KPI-grupp
Boende	4 421	41%	4	Boende
Livsmedel	2 295	21%	1	Livsmedel
Restaurang	534	5%	11	restaurang och logi
Bil	507	5%	6111, 6221	Begagnad bil, bensin 95 oktan
Övrig transport	355	3%	6308, 6303	Lokaltrafik, järnvägsresor
Kläder och skor	481	4%	3	Kläder och skor
Telefon, internet, TV	386	4%	12	Diverse varor och tjänster
Studiematerial	460	4%	7905	Böcker
Kåravgift	58	1%	Oförändrad	Oförändrad
Barnomsorg	83	1%	9805	Diverse varor och tjänster
Glasögon, kontaktlinser, funktionshjälpmedel*	84	1%	9114, 9115, 9111	Glasögon, kontaktlinser, sjukvårdsartiklar
Läkare	123	1%	9105	Läkarvård
Sällanköpsvaror	223	2%	12	Diverse varor och tjänster
Tidningar, tobak, alkohol, godis, spel, presenter, husdjur	386	4%	2	Alkohol/tobak
Övrigt	310	3%	12	Diverse varor och tjänster
SUMMA	10 706			

⁶ CSN (2021) *Högskolestuderandes ekonomiska och sociala situation 2020*. CSN:s rapport 2021:1

⁷ Exklusive sparande

Saco studentråd är Sveriges största studentfackliga centralorganisation och utgör student- och framtidsrösten inom Saco. Studentrådet arbetar med frågor som rör högre utbildning, arbetsmarknad och välfärd.

Vi samlar 120 000 studenter genom våra 17 studentsektioner. Saco förbundens studentsektioner samlar medlemmar inom nästan alla utbildningar på högskoleorter över hela landet. Medlemmarna är allt från högskolenybjörjare till studerande på forskarutbildningen – morgondagens utförare.